

характерна для жителів всього Карпатського регіону. В статті уделено увагу ролі пластунського руху в розвитку туристичної галузі краю. Визначено прогресивні риси розвитку туризму та оздоровлення на Закарпатті, а також охарактеризовано ряд недоліків. Також зазначається, що становлення організованого туризму краю відбувалося на фоні особливостей суспільно-політичних процесів, які мали місце в регіоні.

Аналіз історико-географічних аспектів розвитку туризму Закарпаття дозволяє виявити значительний потенціал туристичних ресурсів для розвитку туристсько-рекреаційного комплексу на перспективу. Очевидно, що ключові переваги розвитку туризму визначаються регіональною специфікою та природними умовами регіону, порівняно з іншими сферами виробничої діяльності. Статистичні дані свідчать про те, що саме туристична галузь є перспективною в Закарпатті з її природними та історико-культурними ресурсами.

Ключові слова: туризм, відпочинок, подорожі, туристичні ресурси, інфраструктура, туристичні маршрути.

Abstract:

Melnik A. V., Sobov Zh. V. PECULIARITIES OF FORMATION OF ORGANISED TOURISM IN ZAKARPATTIA (THE END OF XIX – THE BEGINNING OF XX CENTURY).

The study of peculiarities of the formation of organized tourism in the region enables to highlight the spatial and temporal aspects of the formation and improvement of the territorial structure of the industry, to identify the potential and prospects of its development, to create new ways of tourism activities.

This article analyzes the history of the formation of the tourism industry in Zakarpattia within the period of the end of XIX – the beginning of the XX century. The key factors, which influenced on the development of the most popular types of leisure and recreation, have been examined. The emergence of first travel organizations and travel routes, hotels, the process of improvement in providing services to tourists, have been researched. The attention is paid to the fact that in the second half of the XIX century youth organizations, Ukrainian intelligentsia promoted and widely admired travelling in rural areas, explored the land, visited Ukrainian villages, studied folklore. This tendency was typical for the inhabitants of the whole Carpathian region. The article draws attention to the role of the Plast movement in the development of tourism industry in the region. Advanced features in development of tourism and recreation in Zakarpattia have been looked into, and a number of disadvantages have been characterized. It is also noted that the formation of organized tourism in the region was being performed amid social and political processes, which took place in the region at a time.

Analysis of historical and geographical aspects of tourism development in Zaccarpattia enables to find out significant potential of tourist resources for the development of tourist and recreational complex in the long term. It is evident that the key benefits of tourism development are defined by regional unique features and natural conditions of the region, compared with other areas of business performance. Statistical data indicates that the tourist industry in our region with its natural, historical and cultural resources is the most perspective in Zakarpattia.

Keywords: tourism, recreation, travel, tourism resources, infrastructure, travel routes.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 12.11.2016р.

УДК 911.3:338.242+519.24

Ярослав МАРІНЯК

СТАТИСТИЧНІ СТАНДАРТИ УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

У статті висвітлено основні складові туристичної індустрії. Розглянуто поняття «статистична інформація» як сукупність даних соціально-економічного характеру, які піддаються спостереженню, передаються, перетворюються, зберігаються й використовуються для управління економічними процесами. Характерною особливістю статистичної інформації є масовість, періодичність отримання й обробки даних, можливість тривалого зберігання. З'ясовано особливості формування напряму статистики туризму. Досліджено основні статистичні джерела у туризмі. Визначено соціально-економічні індикативні показники туризму на глобальному рівні. Висвітлено основні показники розвитку туризму на рівні країни. Рекомендовано перелік індивідуальних показників на рівні туристичного підприємства. З'ясовано особливості статистичної звітності в Україні.

Ключові слова: туристична індустрія, статистична інформація, статистика туризму, основні статистичні джерела в туризмі, показники розвитку туризму, статистична звітність.

Постановка проблеми. Туризм – це складне явище, яке залежить від багатьох соціально-економічних, юридичних, природно-кліматичних чинників і регулюється ними. Тому, доцільно при такій ситуації мати повну інформацію про всі його складові.

Цією інформацією можна заволодіти шля-

хом статистичного вимірювання, методами узагальнення та аналізу інформації про соціально-економічні явища та процеси, про закономірності суспільного життя. Особливої уваги заслуговує виклад основних положень, понять та дефініцій, що розкривають відомості з питань статистики туризму найбільш комп-

лексно, у структурованому вигляді, що значною мірою сприятиме максимальному процесу дослідження проблем туристичної діяльності в Україні.

Дослідження і публікації в яких започатковано розв'язання цієї проблематики. Існує ряд публікацій присвячених статистичним показникам туристичної діяльності [1, 2, 6, 8, 9, 10, 21, 22, 27], але з часом відбуваються певні зміни для ефективного використання показників розвитку туризму. Теоретичні та методичні аспекти застосування статистичного методів дослідження у працях російських та українських вчених Г.А. Громико, С.С. Герасименко, А.В. Головач, В.М. Єріна, Е.А.Соболева, Р.В. Фещур та інші.

Формування цілей статті. В публікації ставляться такі завдання: а) розглянути туризм як об'єкт статистичного дослідження; б) з'ясувати особливості застосування системного підходу до аналізу туристичної діяльності; в) розкрити основні джерела статистичної інформації й статистичних показників; г) розглянути туризм у системі класифікаторів техніко-економічної інформації; д) дослідити роль статистичного спостереження в туризмі. Розглянути основні поняття й організаційні форми статистичного спостереження, а також статистичної звітності. Аналіз класифікацій і групвань статистики туризму ВТО, та можливості застосування в українській статистиці; е) дослідити особливості формування статистичної інформаційної бази на рівні області, району, поселення. З'ясувати основні форми статистичної звітності на макrorівні спостереження.

Виклад основного матеріалу. Законодавство України підкреслює необхідність комплексного підходу до всіх елементів туристичної індустрії при здійсненні державного регулювання між підприємствами, організаціями й установами, її складовими.

До складу **туристичної індустрії** входять:

- організатори туризму – туристичні підприємства (туроператори, турагенти);
- заклади розміщення (готелі, мотелі, кемпінги, в курортних закладах (санаторіях, пансіонатах тощо);
- заклади харчування (ресторани, кафе, бари і тощо);
- транспортні підприємства транспортні послуги, а саме: послуги залізничного, водного, повітряного, автомобільного транспорту; оренда транспортних засобів;
- установи фахівців туристичного супроводу;
- установи різних видів страхування туристів та їх майна;

- підприємства, що займаються виробництвом та реалізацією сувенірної продукції;
- установи паспортно-візових послуг;
- фінансові установи (обмін валют, обслуговування туристичних кредитів та кредитних карт);
- установи в сфері культури (музеї, театри, зоопарки, заповідники, ботанічні сади тощо);
- спортивні та рекреаційні підприємства (послуги спортивних клубів, гольф-клубів, лижних баз, пляжів, шкіл верхової їзди, оренди туристського та спортивного знаряддя тощо);
- підприємства з організації відпочинку та розваг.
- виробничі туристичні підприємства (виробництво туристичних сувенірів, спорядження тощо);
- підприємства торгівлі;
- установи самодіяльного туризму (туристичні, альпіністські, велосипедні клуби);
- органи управління туризмом (державні установи, громадські організації);
- навчальні, наукові й проектні установи.

На туристичний бізнес активно впливає залучення капіталів із інших галузей. Цьому сприяють такі обставини:

- низькі бар'єри виходу на ринок;
- наявність надлишкових фінансових засобів;
- високі темпи розвитку туризму;
- частково помилкове уявлення про туризм як про приємний та легкий вид діяльності.

Удосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму є добрим стимулятором економічної діяльності підприємств та організацій різних галузей щодо надання туристичних послуг.

Нові технології управління у сфері туризму вимагають високі вимоги до статистичної інформації, яка б чітко характеризувала довкілля, туристичні ресурси, індустрію туризму на різних територіальних рівнях.

Статистична інформація містить сукупність даних соціально-економічного характеру, які піддаються спостереженню, передаються, перетворюються, зберігаються й використовуються для управління економічними процесами. Характерною особливістю статистичної інформації є масовість, періодичність отримання й обробки даних, можливість тривалого зберігання.

Статистичну інформацію класифікують за такими ознаками:

- місце виникнення (підприємства, установи, організації на обласному рівні, мініс-

терства та департаменту, звітність яки не є централізованою в органах державної статистики);

- приналежність до галузі економіки;
- спосіб подання (поштова, телеграфний зв'язок, електронна);
- періодичність поступлення (щорічна, декадна, місячна, квартальна, піврічна, річна).

Статистика туризму ґрунтується на двох взаємозалежних інформаційних потоків. Перший потік передбачає визначення попиту на туристичні послуги з сторони споживачів. Для цього необхідно дослідити інформацію про соціально-економічний стан споживачів туристичних послуг, у тому числі їх орієнтації й побажання, обсяг і частість споживання послуг, можливі туристичні витрати. Проводиться аналіз бюджету часу населення, де визначається обсяг вільного часу, пріоритетні дистинації відпочинку й дозвілля. Споживчі послуги диференціюються за соціально-демографічними групами населення. За окремими групами населення, наприклад із різним рівнем платоспроможності й віку, виявляються якість і частість споживання туристичних послуг, переваги й наміри.

Другий потік інформації визначається пропозицією туристичних ресурсів і туристичних послуг. Туристичні ресурси умовно поділяються на природні, історичні, соціально-культурні (інфраструктурні). До туристичних послуг відносяться послуги розміщення, екскурсійні, транспортні, медичні, фінансові, послуги страхування, забезпечення безпеки тощо.

Нагальною залишається потреба в інформації яка б характеризувала вплив туризму на розвиток національної економіки. Така інформація повинна бути регулярною й базуватися на основі статистичної звітності, мати однакову методологію вираховування, бути порівняльною у різні часові періоди на рівні національної економіки й на міжнародному рівні. Макроекономічні показники такої інформації повинні відповідати Системі національних рахунків ООН 2012 р. (СНР - 2012).

Види і структура рахунків. Розрізняють три класи рахунків:

- зведені рахунки, що містять загальну характеристику економіки, а також описують макроекономічні пропорції;
- рахунки галузей економіки, товарів, товарних груп, які деталізують зведені рахунки щодо продуктів і послуг, виробництва і утворення доходів;
- рахунки секторів економіки, які деталізують зведені рахунки щодо виробництва, розподілу та використання доходу, а також нагро-

мадження.

Рахунки поділяють на три категорії: точні, нагромадження, баланси.

Туризм є міжгалузевим видом діяльності, рівень якого залежить від стану інших галузей економіки, тому особливістю статистичної інформації у туризмі є різноманітність джерел інформації її отримання.

Основними джерелами інформації у туризмі є:

- статистична звітність національного й регіонального спостереження за галузями економіки: готелі й ресторани, транспорт і зв'язок, оренда й надання послуг, охорона здоров'я й надання соціальних послуг, надання інших комунальних, соціальних і персональних послуг;
- звітність Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Міністерства інфраструктури, Міністерство культури, Міністерство молоді та спорту, «Державна прикордонна служба» України, Державне агентство України з туризму та курортів (на це агентство покладені функції з реалізації державної політики у сфері туризму та курортів);
- вибіркові обстеження, які проводить Державна служба статистики України.

Державна служба статистики України випускала статистичні збірники з туризму. Статистичний збірник складається з восьми розділів, у яких містяться дані:

- про основні показники розвитку туристичної галузі;
- діяльності готельного господарства, а саме: кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, розподіл у них номерів, розрахункові дані коефіцієнту використання місткості готелів;
- інформацію про структурні підрозділи сфери сервісу готельних підприємств, дані про кількість обслугованих приїжджих у готелях, у тому числі іноземців, їх загальний час перебування, доходи від експлуатації готельних підприємств тощо;
- надається інформація про інвестиції в основний капітал та прямі іноземні інвестиції у розвиток готельної сфери;
- про експорт послуг з організації подорожувальних;
- санаторно-курортних закладів, готелів та інших місць для тимчасового проживання;
- про перевезення пасажирів (туристів) різними видами транспорту за всіма видами сполучень;
- наведені дані про основні показники діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів, кількість оздоровлених у цих закладах громадян, дітей та іноземців;

- про відвідування туристами закладів культури та дозвілля тощо;
- результати вибіркового опитування туристів;
- дані міжнародних співставлень;
- показники наведені в цілому по Україні у розрізі регіонів.

Статистичний показник – узагальнююча кількісна характеристика властивості сукупності, особливості суспільного явища. Статистичний показник – основна категорія, через яку пізнається суспільне життя. У статистичному показнику відображається міра розвитку суспільних явищ у єдності якісної і кількісної сторін. Статистика переводить економічні поняття у статистичні показники. Наприклад, туристичні послуги – це економічне поняття, а обсяги експорту й імпорту туристичних послуг – статистичні показники, які їх характеризують.

Для комплексної й різноманітної кількісної характеристики явищ використовується система статистичних показників. Система статистичних показників є сукупністю взаємопов'язаних показників, які характеризують конкретні економічні явища й економіки в цілому. Система статистичних показників використовується для відображення сутності соціально-економічних явищ, існування можливості регулювання видів діяльності, складання соціально-економічних прогнозів. Показники системи мають однорівневу багаторівневу структуру. Структура системи визначається статистичними завданнями. Такими завданнями в туризмі можуть бути проведення статистичного аналізу стану туристичних ресурсів, діяльністю підприємств індустрії туризму, стан допоміжних рахунків у туризмі.

Статистичні показники мають різний масштаб. Вони можуть характеризувати результати розвитку економіки у цілому (макроекономічні показники), функціонування сектора або галузі економіки (мезоекономічні показники), роботи окремого підприємства (мікроекономічні показники).

За відношенням до туризму цілеспрямовано розглянути такі групи статистичних показників: соціально-економічні індикативні показники; показники розвитку туризму; індивідуальні показники для характеристики туристичних підприємств й організацій.

Соціально-економічні індикативні показники є у певній мірі індикатором розвитку галузей промисловості, видів, послуг, у тому числі туристичних. За ними визначають про місце країни, регіону в економіці, дається первинна оцінка економічного й людського потен-

ціалу. У деякій ступені індикативні показники є основою соціально-економічного прогнозу розвитку будь-якого виду діяльності.

Важливими індикаторами державної соціально-економічної політики є:

- площа держави;
- кількість населення;
- вироблений валовий внутрішній продукт (ВВП);
- обсяг продукції експорту;
- середньорічна кількість зайнятих;
- середньорічна кількість безробітних;
- середньомісячна нарахована заробітна плата;
- грошові доходи населення;
- середній рівень освіти.

У якості індикатора розвитку може виступити й єдиний інтегральний показник, що відображає рівень економічного розвитку регіонів. Таким показником є індекс людського розвитку, що використовується у міжнародній практиці. Він розраховується на основі трьох індексів – довголіття, рівня освіти (включаючи грамотність дорослого населення) і валового внутрішнього продукту на одну особу.

Показники розвитку туризму представляють інформацію про стан індустрії туризму й туристичних ресурсів. Перелік основних показників із туризму вибирається експертами для характеристики туристичного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Різнорівність статистичної інформації про склад показників розвитку туризму на кожному територіальному рівні зумовлений функціями, повноваженнями й завданнями адміністративно-територіальної одиниці. Кількість показників на державному рівні й обласному може бути значно менше, чим на рівні низового адміністративного району, де є можливість у більш широкій оперативній інформації. Для прикладу, основними показниками розвитку на макрорівні є обсяги наданих туристичних послуг, тис. грн., у т. ч.:

- іноземним туристам; туристам, що виїжджали за кордон; витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис. грн.;
- кількість прибулих іноземних громадян; громадян у т. ч.: іноземним туристам, що виїжджали за кордон; платежі до бюджету, тис. грн. тощо.

На рівні низового адміністративного району додаються такі статистичні показники як стан туристичних ресурсів, оцінка фінансово-економічної діяльності туристичних підприємств та організацій, сплата податків тощо.

Розглянемо основні фінансово-економічні показники діяльності туристичних організа-

цій України (табл. 1).

Таблиця 1

Основні фінансово-економічні показники діяльності туристичних підприємств України [13,30]

	2000	2005	2007	2009	2010
Обсяги наданих туристичних послуг, тис. грн.	803600,7	2759754,2	5455997,4	7852144,2	8157921,1
у т. ч.: іноземним туристам; туристам, що виїжджали за кордон	241281,7 186372,2	409633,2 1304599,2	662870,1 3284127,8	7628352,6 3375558,2	923876,8 5335031,6
Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис. грн.	660567,8	2473645,6	5030989,6	5456666,7	7471543,6
у т. ч.: іноземним туристам туристам, що виїжджали за кордон	181441,9 174200,7	362719,3 1153623,6	584763,6 3178759,8	684598,1 3589715,2	830111,3 4994827,6
Платежі до бюджету, тис. грн.	111552,7	112936,2	174074,6	194578,1	227669,5

Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм.

До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни.

Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території.

Визначаючи форму туризму, слід мати на увазі, що особа може бути громадянином України, а мати місце постійного проживання

в іншій країні. Зазначена обставина вносить певну невизначеність щодо того, яку форму має туризм (міжнародний в'їзний чи внутрішній) при подорожах громадян України, які постійно не проживають у нашій країні, в межах України.

Соціально-економічні показники туристичної діяльності в Україні. Розвиток туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

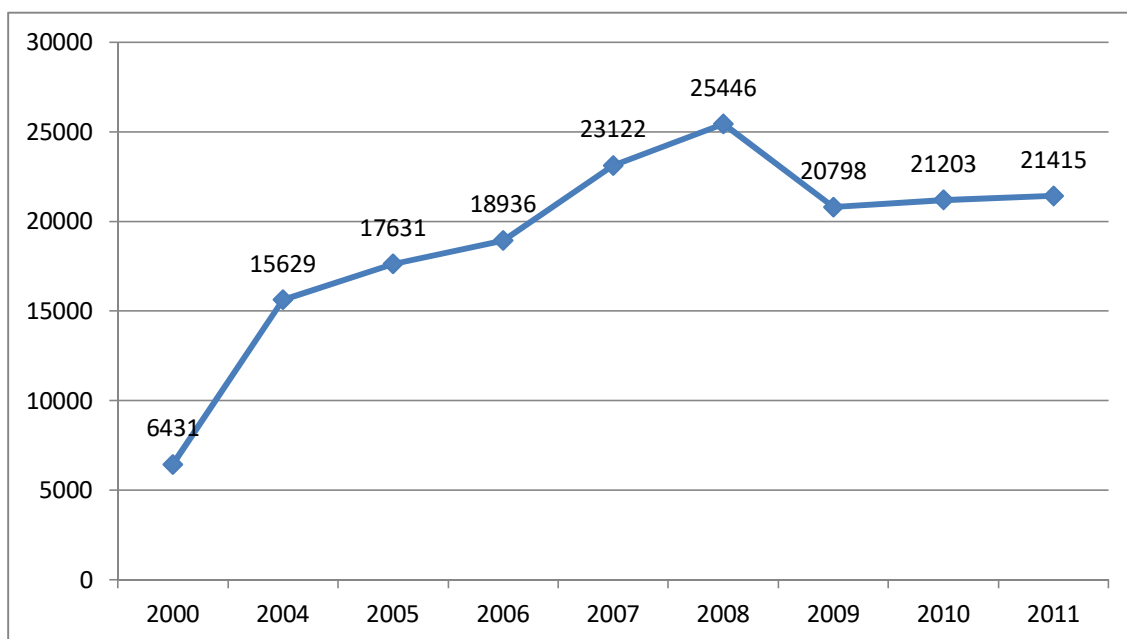

Рис 1. Кількість іноземних громадян, що відвідали Україну у 2000-2011 рр. (тис.) [30]

Як і для багатьох європейських країн, де найбільш потужними є туристичні потоки між

сусідніми державами, так і для України найбільшою популярністю серед громадян 2012

році користувалася Російська Федерація, а також Польща, Молдова, Угорщина, Білорусь, Туреччина, Румунія, Словаччина, Німеччина, Єгипет, Чехія та Італія.

Серед іноземців, які відвідали нашу країну, переважали громадяни Російської Федерації, Молдови, Білорусі, Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини, Німеччини, Узбекистану та США.

За даними нижченаведених таблиць 2 можна зробити висновок про існування тенденції розвитку туризму.

Незначне збільшення спостерігається і в кількості туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності України: 23013 тис. осіб у 2012 році у порівнянні з 21415 тис. осіб у 2011 році.

Із таблиці 2. бачимо доволі суперечливі дані. При зменшенні кількості працівників у туристичні галузі та надходжень до бюджету, збільшилася кількість ліцензіатів, які надавали туристичні послуги. Можемо також зробити висновок, що світова економічна криза не мала значного впливу на вищевказані показники.

Таблиця 2

Соціально-економічні показники туристичної діяльності в Україні за 2007–2011 рр. [30]

Роки	Кількість ліцензіатів, які надавали туристичні послуги, тис.	Кількість працівників, тис. осіб	Надходження до бюджету, млн. грн.
2007	2828	21,0	112,9
2008	3052	21,7	131,3
2009	3833	22,7	174,0
2010	4631	23,6	208,1
2011	4793	13,8	196,5
2012	5346	15,2	-

Діяльність туроператорів та турагентств. На сучасному етапі туризм розглядається як системний об'єкт дослідження, для того, щоб виявити його структуру, необхідно враховувати багатогранність внутрішніх зв'язків, а також визначити характер взаємодії із зовнішнім середовищем. Одним із істотних напрямків розв'язання цієї проблеми є дослідження туристичних підприємств (туроператорів та турагентств).

Туризм, як вид економічної діяльності, посідає особливе місце в житті України. Як соціально-економічне явище все більше набирає всіх ознак самостійної галузі національної економіки. Детальний аналіз економічної діяльності туристичних підприємств без характеристики динаміки кількості діючих підприємств. З перших років незалежності України відбувалося стрімке зростання кількості діючих підприємств до 1776 у 1999 р. та 3833 у 2007 р. або 3,0 рази, відповідно 5347 у 2012 р. або 1,4 разів.

Запропоновані ВТО та схвалені ООН Рекомендації щодо статистики туризму покликані виміряти вплив туризму, як рушія збільшення обігу коштів у міжнародних масштабах, на економіку окремо взятої країни.

Обсяг наданих туристичних послуг суб'єктами туристичної діяльності в Україні у 2010 р. збільшився, у порівнянні з 2009 р. на 44% (зростання у 2009 р. – 37 %) і становить 5,5 млрд. грн. Це результат, який зумовлений такими тенденціями: на фоні збільшення загальної кількості туристів відбулося зменшення тривалості подорожей (в середньому на 18%) і збільшення їх вартості – в середньому на 11%.

Платежі до бюджету ліцензіатів у 2010 р. збільшилися порівняно з 2009 р. на 32,5% і становлять 174 млн. грн. В середньому з розрахунку на одного ліцензіата припадає більше 45 тис. грн. платежів до бюджету, що майже на 5% більше, ніж у 2009 р.

Ефективність роботи підприємств у 2010 р. і дещо збільшилась – в середньому один ліцензіат обслужив 747 туриста, що на 3,3% більше, ніж в минулому році.

За географічними напрямками туристичні потоки 2010 р. такі:

- Туреччина – 25% виїжджаючих туристів;
- Єгипет – 17% виїжджаючих туристів;
- Чеська республіка – 7% виїжджаючих туристів;
- Польща – 4 % виїжджаючих туристів;
- Угорщина – 4 % виїжджаючих туристів.

До України як і в 2010 р. приїздили переважно з Росії (46%), Молдови, Білорусь, Польщі, Угорщини, Румунія, Словаччини, Німеччини, США та Узбекистану.

Перші місця за рейтингами основних показників у 2010 р. посідають м. Київ, Івано-Франківська область та АР Крим.

В'їзний (іноземний) туризм. Кількість в'їзних (іноземних) туристів, обслужених ліцензіатами протягом 2010 р. у, становила

336 тис. осіб, що більше на 56 тис. осіб, або на 26%, ніж у 2009 р.

За даними державної служби статистики України кількість готелів та аналогічних засобів розміщування в державі склала 3162 у порівнянні із 1731 у 2010 році. При цьому у 2011 у цих закладах налічувалося 76986 номерів у порівнянні із 79833 у 2010, що свідчить про масове закриття великих закладів розміщення.

Місткість готелів та аналогічних засобів розміщування у 2011 році склала 154233 із коефіцієнтом використання місткості 0,22.

У більшості країн Європи частка туризму у валовому національному продукті досить вагома. У ВВП України ця частка складає менше 1%. Співвідношення між іноземними туристами і туристами, і які відїжджають з України, складає 1:10, в той час як для позитивного впливу його повинно бути 1:3.

За даними Адміністрації Держприкордонслужби впродовж 2012 р. Україну з метою туризму (за класифікацією Всесвітньої туристської організації) відвідало 23,0 млн. іноземних громадян.

Індивідуальні показники характеризують об'єкт або окрему одиницю спостереження в сфері туризму – готель, турфірму, туриста. Індивідуальні показники представлені у формах статистичної звітності та інших формах спостереження. На основі індивідуальних статистичних показників розраховуються зведені абсолютні й відносні показники, які є фундаментом інформаційної бази, необхідної для прийняття управлінських рішень.

У ринкових умовах статистичні показники повинні задовольняти такі основні вимоги: описувати й аналізувати сучасні процеси соціально-економічного розвитку. Такі показники повинні бути співставні з СНР – 12 й враховувати рекомендації ООН, Євростату й ВТО у галузі туризму.

Статистична звітність полягає у розробці форм державної статистичної звітності в туризмі займається Державна служба статистики України. Методи збору й обробки, методологія обчислення статистичних показників, установлені Державною службою статистики України є офіційними статистичними стандартами України. Ці стандарти забезпечують дані державної статистики для прийняття обґрунтованих управлінських рішень зацікавленими користувачами, співставність показників у відповідності з вітчизняною й міжнародною статистичною методологією.

Основним джерелом формування статис-

тичних даних є звітність суб'єктів господарювання, яка надається в регіональні статистичні органи.

Державна статистична звітність включає звіт про туристичну діяльність, який складається з таких розділів:

1. Власні підприємства розміщення туристів.
2. Власні підприємства харчування.
3. Розподіл туристів за цілями відвідування та віком.
 - 3 а. Розподіл дітей і підлітків за віком та цілями відвідування.
4. Розміщення туристів на території регіону України.
5. Дані про в'їзд іноземних туристів.
6. Дані про туристів, які виїжджали за кордон.
7. Основні фінансово-економічні показники.

У даний час підприємства й організації підгалузі «Відпочинок і туризм» надають статистичну звітність за такими формами: - форма № 1 – курорт «Звіт санаторно-курортного (оздоровчого) закладу» та № 1 – ОТ «Звіт дитячого оздоровчого закладу (табору)», а також форм адміністративних даних № 1 – ТУР та № 1 – ТУР (к) «Звіт про діяльність туристичної організації», № 2 – ДПСУ «Зведений звіт про виїзд громадян України за кордон», № 3 – ДПСУ «Зведений звіт про іноземців та осіб без громадянства, які вїхали в Україну», та №12 «Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають у районі обслуговування лікувального закладу».

Ця статистична звітність є основою формування інформаційної бази у галузі туризму.

Враховуючи зростаючий рівень потреб у статистичній інформації в галузі туризму, Державна служба статистики України постійно удосконалює форми звітності.

Висновки. В Україні за роки незалежності склалася система статистичних показників, що дають можливість досліджувати актуальні проблеми діяльності туристичної сфери країни. Ці дані збираються шляхом заповнення форм статистичної звітності суб'єктами туристичної діяльності та видання відповідних статистичних збірників, бюлетенів, веб-сайтів Державної служби статистики України, обласних статистичних служб. Звичайно ці видання мають певні недоліки, але це потребує спеціального дослідження. Найбільш вдалим і наповнений статистичними показниками в галузі туризму було видання 2008 року [29].

Література:

1. Громыко Г.Л. Статистика. – М.: Изд – во Моск. ун –та, 1981. – 408 с.
2. Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
3. Бандурин В. В., Ушаков Д. С. Туристические транснациональные корпорации: модели, структура, экономическая эффективность. Монография. – М.: Гоанища. – 2007. – 305 с.
4. Бейдик О.О. Україна: стратегія розвитку національного туризму: навч. метод. посіб. – К.: ВЛГ «Обрії», 2009. – 236.
5. Закон України «Про туризм» /Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства. – К.: 2003. – №50. – С.34-56.
6. Згуровський М. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку //Дзеркало тижня. 20 трав. 2006 р.
7. Колективні засоби розміщення в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень. – К.: 2013. – 190 с.
8. Мариняк Я. Туризм як об'єкт статистичного дослідження // Наук. зап. Тернопіль. нац. пед. ун-ту. Сер. геогр. - Тернопіль, ТНПУ. 2008. – № 2. С. 97 - 111.
9. Мариняк Я. Особливості формування інформаційної бази туристичної галузі в Україні // Українська географія: сучасні виклики. Зб. наук. праць у 3-х т.. – К.: Принт-Сервіс. – Т. II. - С. 184 - 186.
10. Мариняк Я. Статистика туризму. Навч. - метод. посіб. / Я. Мариняк - Тернопіль: Вектор. 2016. – 104 с.
11. Міжнародний туристичний портал TripAdvisor. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.tripadvisor.com>.
12. Национальное и региональное планирование туризма (Методики планирования туризма). – Мадрид: ВТО, 1994. – 93 с.
13. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку 2013 році. Статистичний блетень. К.: 2013. – 64 с.
14. Основні показники розвитку туристичної галузі України // Офіційна інтернет-сторінка Державної служби туризму та курортів. [Електронний ресурс]. - Доступний з <http://www.tourism.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Всесвітньої організації туризму www.world-tourism.org.
16. Офіційний сайт програми ООН United National Developed Program [www.hdr.undp.org/reports/global/2005]
17. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно правових актів / Під заг. ред. проф. В.К.Федорченка; Київський ун-т туризму, економіки і права. – К.: Юрінком Інтер, 2002. - 640 с.
19. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні: Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2007. – 68 с.
20. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні: Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 92 с.
21. Статистика: Підручник / С.С. Герасименко, А.В. Головач, А.М. Єрина та ін.; За наук. ред. д –ра екон. наук С.С. Герасименко. – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.
22. Статистика: Підручник / А.В. Головач, А.М. Єрина, О.В. Козирев та ін.; За ред. А.В. Головача, А.М. Єриної, О.В. Козирева – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.
23. Статистика: теоретичні засади і прикладні аспекти. Навч. посіб. Р.В. Фещур, А.Ф. Барвінський, В.П. Кічор та ін.; За наук. ред. Р.В. Фещура. – Львів: "Інтелект-Захід", 2003. – 576 с.
24. Статистичний збірник "Туризм в Україні" 2005. – К.: Державний комітет статистики України, 2006. - 184 с.
25. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2011 рік / За ред. В. Кирича. – Тернопіль: ГУС, 2012. – 463 с.
26. Статистичний щорічник України за 2012 рік / За ред. О.Г. Осауленка. - К.: ТОВ "Август Трейд", 2013. – 560 с.
27. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. О.Г. Осауленка. - К.: ТОВ "Август Трейд", 2014. – 595 с.
28. Соболева Е.А. Статистика туризма: Статистическое наблюдение: Учеб. пособ. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 160 с.
29. Туризм в Україні. Статистичний збірник – К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 184 с.
30. Туризм в Україні. Статистичний збірник – К.: Державний комітет статистики України, 2008. - 214 с.
31. Туристична діяльність в Україні у 2012 році. – К.: Державна служба статистики України, 2013. - 76 с.
32. UNCTAD World Investment Report 2009-2011: UNCTAD, UN. – New York, Geneva. - P. 66-67. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/diaicia20098_en.pdf.
33. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2007. Furthering the Process of Economic Development // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2007. – 462 pp. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.weforum.org>.
34. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. – World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2008. – 474 pp. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.weforum.org>.

References:

1. Hromyko H.L. Statystyka. – М.: Yzd – vo Mosk. Un –ta, 1981. – 408 s.
2. Aleksandrova A.Yu. Mezhdunarodnyy turizm. – М.: Aspekt Press, 2001. – 461 s.
3. Banduryn V. V., Ushakov D. S. Turysticheskiye transnatsional'nye korporatsyy: modely, struktura, ekonomycheskaya effektivnost'. Monohrafiya. – М.: Hoanytsa. – 2007. – 305 s.
4. Beydyk O.O. Ukrayina: stratihiya rozvytku natsional'noho turizmu: navch. Metod. Posib. – К.: VLH «Obriyi», 2009. – 236.
5. Zakon Ukrayiny «Pro turizm» /Ofitsiynny visnyk Ukrayiny. Shchotyzhnevyy zbirnyk aktiv zakonodavstva. – К.: 2003. – #50. – S.34-56.
6. Z'hurov'skyu M. Ukrayina u hlobal'nykh vymirakh staloho rozvytku //Dzerkalo tyzhnya. 20 trav. 2006 r.
7. Kolektyvni zasoby rozmishchennya v Ukrayini u 2012 rotsi. Statystychnyy byuleten'. – К.: 2013. – 190 s.
8. Marynyak Ya. Turyzm yak ob'yekt statystychnoho doslidzhennya // Nauk. Zap. Ternopil'. Nats. Ped. Un-tu. Ser. Heohr. - Ternopil', TNPU. 2008. – # 2. S. 97 - 111.
9. Marynyak Ya. Osoblyvosti formuvannya informatsiyanoi bazy turystychnoyi haluzi v Ukrayini // Ukrayins'ka heohrafiya: suchasni vyklyky. Zb. Nauk. Prats' u 3-kh t.. – К.: Print-Servis. – Т. II. - S. 184 - 186.
10. Marynyak Ya. Statystyka turizmu. Navch. - metod. Posib. / Ya. Marynyak - Ternopil': Vektor. 2016. – 104 s.
11. Mizhnarodnyy turystychnyy portal tripadvisor. [Elektronnyy resurs]. – Dostupnyy z <http://www.tripadvisor.com>.
12. Natsyonal'noe y rehyonal'noe planyrovanye turyzma (Metodyky planyrovanyya turyzma). – Madryd: VTO, 1994. – 93 с.

13. Ozdorovlennya ditey u dytyachykh zakladakh ozdorovlenykh ta vidpochynku vlitku 2013 rotsi. Statystychnyy bleten'. K.: 2013. - 64 s.
14. Osnovni pokaznyky rozvytku turystychnoyi haluzi Ukrainy // Ofitsiyna internet-storinka Derzhavnoyi sluzhby turyzmu ta kurortiv. [Elektronnyy resurs]. - Dostupnyy z <http://www.tourism.gov.ua>.
15. Ofitsiynyy sayt Vsesvitn'oyi orhanizatsiyi turyzmu [www. World - tourism. Org](http://www.world-tourism.org).
16. Ofitsiynyy sayt prohramy OON United National Developed Program [www.hdr.undp.org/reports/global/2005]
17. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. [Elektronnyy resurs]. - Dostupnyy z <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Pravove rehulyuvannya turystychnoyi diyal'nosti v Ukraini: Zbirnyk normatyvno pravovykh aktiv / Pid zah. Red. Prof. V.K.Fedorchenka; Kyiv: Kyiv un-t turyzmu, ekonomiky i prava. - K.: Yurinkom Inter, 2002. - 640 s.
19. Sanatarno-kurortne likuvannya, orhanizovanyy vidpochynok ta turizm v Ukraini: Statystychnyy byuletyn'. - K.: Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy, 2007. - 68 s.
20. Sanatarno-kurortne likuvannya, orhanizovanyy vidpochynok ta turizm v Ukraini: Statystychnyy byuletyn'. - K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012. - 92 s.
21. Statystyka: Pidruchnyk / S.S. Herasymenko, A.V. Holovach, A.M. Yerina ta in.; Za nauk. Red. D -ra ekon. Nauk S.S. Herasymenko. - K.: KNEU, 2000. - 467 s.
22. Statystyka: Pidruchnyk / A.V. Holovach, A.M. Yerina, O.V. Kozryyev ta in.; Za red. A.V. Holovacha, A.M. Yerinoyi, O.V. Kozryyeva - K.: KNEU, 2000. - 467 s.
23. Statystyka: teoretychni zasady i prykladni aspekty. Navch. Posib. R.V. Feshchur, A.F. Barvins'kyu, V.P. Kichor ta in.; Za nauk. Red. R.V. Feshchura. - I'viv: «Intelekt-Zakhid», 2003. - 576 s.
24. Statystychnyy zbirnyk «Turizm v Ukraini» 2005. - K.: Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy, 2006. - 184 s.
25. Statystychnyy shchorichnyk Ternopil'skoyi oblasti za 2011 rik / Za red. V. Kyrycha. - Ternopil': HUS, 2012. - 463 s.
26. Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik / Za red. O.H. Osaulenka. - K.: TOV "Avhust Treyd", 2013. - 560 s.
27. Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik / Za red. O.H. Osaulenka. - K.: TOV "Avhust Treyd", 2014. - 595 s.
28. Soboleva E.A. Statystyka turyzma: Statystycheskoe nablyudeniye: Ucheb. Posob. - M.: Fynansy y statystyka, 2004. - 160 s.
29. Turizm v Ukraini. Statystychnyy zbirnyk - K.: Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy, 2006. - 184 s.
30. Turizm v Ukraini. Statystychnyy zbirnyk - K.: Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy, 2008. - 214 s.
31. Turystychna diyal'nist' v Ukraini u 2012 rotsi. - K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013. - 76 s.
32. UNCTAD World Investment Report 2009-2011: UNCTAD, UN. - New York, Geneva. - P. 66-67. - [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu: http://unctad.org/en/docs/diaaia20098_en.pdf.
33. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2007. Furthering the Process of Economic Development // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2007. - 462 rr. [Electronic resource]. - Mode of access <http://www.weforum.org>.
34. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. - World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2008. - 474 rr. [Electronic resource]. - Mode of access <http://www.weforum.org>.

Аннотация:

Я. Маруняк. СТАТИСТИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ ТА ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ

В статье освещены ключевые составляющие туристической индустрии. Рассмотрены понятие «статистическая информация» как совокупность данных социально-экономического характера, которые поддаются наблюдению, передаются, претворяются, сохраняются и используются при управлении экономическими процессами. Массовость, периодичность поступления и обработка данных, возможность длительного сохранения это главные особенности статистической информации. Определены особенности формирования нового направления статистики туризма. Исследованы главные статистические источники в туризме. Выявлено социально-экономические индикативные показатели туризма на глобальном уровне. Рассмотрены главные показатели развития туризма на уровне страны. Рекомендованы показатели статистики туризма на уровне туристического предприятия. Выявлено особенности статистической отчетности в Украине.

Проанализировано систему статистических показателей в Украине, которые дают возможность исследовать актуальные проблемы деятельности туристической отрасли страны. Выяснено, что данные собираются путем заполнения форм статистической отчетности субъектами туристической деятельности та издания соответствующих сборников, бюллетеней, веб-сайтов Государственной службы статистики Украины, областных статистических служб. Поданы наиболее удачные статистические издания и таковы у которых есть недостатки.

Ключевые слова: туристическая индустрия, статистическая информация, статистика туризма, основные статистические источники в туризме, показатели развития туризма, статистическая отчетность.

Abstract:

Y. Marunyak. STATISTICAL STANDARDS UKRAINE: CONDITION IN PROBLEM FORM.

The article highlights the key components of the tourism industry. We consider the concept of «statistical information» as a set of data of socio-economic nature, which are amenable to observation, transmitted, are translated, stored and used in the management of economic processes. The mass, the frequency of entry and data processing, the possibility of long-term preservation is the main features of statistical information. The features of formation of a new trend of tourism statistics. We studied the main statistical sources of tourism. It was found socio-economic indicators are indicative of tourism on a global level. Are considered main indicators of tourism development at the national level. Recommended indicators of tourism statistics at the level of tourism enterprises. It is found especially in Ukraine statistical reporting.

Analyzed the system of statistical indicators in Ukraine, which give the opportunity to explore topical issues of

tourism industry in the country of activity. It was found that the data collected by filling in statistical forms that tourism stakeholders relevant publications, bulletins, web sites of the State Statistics Service of Ukraine, the regional statistical offices. Posted the most successful statistical publications and such which have drawbacks.

Keywords: tourism industry, statistics, tourism statistics, the main statistical sources of tourism, tourism development indicators, statistical reporting.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 28.10.2016р.

УДК 911.3.:338.483

Надія СТЕЦЬКО

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕТНОФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розкрито теоретичні та методичні основи дослідження етнофестивального туризму в Україні. Досліджено зміст понять «державна етнокультурна політика», «фестивальний туризм», «українська мистецька традиція» як складова національної культури. З'ясовано, що суб'єктами створення фестивалю виступають організатори, учасники презентаційної частини та глядацька аудиторія. Визначено, що у науковій літературі декілька близьких за змістом понять мають реальне право на існування: «етнографічний туризм», «етнокультурний туризм», «етнічний туризм». Розкрито особливості організації етнофестивального туризму, що це складне явище, в якому переплітаються потреби і реальна діяльність людей, природні, технічні і економічні процеси. З наукової точки зору завдання полягає в тому, щоб виявити закономірності цього, хоча гетерогенного але цілісного явища. Вивчено зарубіжний та український досвід розвитку етнотуризму. З'ясовано сутність та складові етнотуризму, зарубіжний досвід організації етнотуристичної діяльності, потенційні можливості для становлення та розвитку етнічного туризму в Україні. Встановлено, що етнофестивальний туризм в Україні представлений широкою гамою культурно-пізнавальних турів, які організуються для відвідин національних і міжнародних ярмарок, виставок, спортивних змагань тощо. Сьогодні ці тури все частіше з'являються у переліку пропонованих туристичних послуг, які надають туристичні підприємства. Висвітлено, що Україна має значний потенціал для розвитку етнічного туризму. З'ясовано сучасний стан і перспективи етнофестивального туризму в Україні. Розкрито сутність етнофестивального туризму, проведено аналіз сучасного стану етнофестивального туризму, виокремлено осередки етнофестивального туризму, що формують основні туристичні потоки, запропоновано типові регіони України в контексті розвитку етнічного туризму.

Ключові слова: Етнофестивальний туризм в Україні, державна етнокультурна політика, фестивальний туризм, українська мистецька традиція як складова національної культури, етнотуризм, типові регіони України.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кожній етнотериторіальній спільноті притаманна етнокультурна самобутність, яка невпинно піддається нівелюванню під впливом сучасних глобалізаційних процесів. Одним із явищ сучасності, що допомагає зберегти, акумулювати та представити на загал етноспецифіку окремої етногрупи виступає етнофестиваль. Особливою колоритністю, масовістю та значенням для розвитку туристичної галузі вирізняються етнографічні (етнічні) фестивалі України.

Сучасний туризм стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури. Процеси, що відбуваються в туристичній індустрії світу, позначилися і на розвиткові туризму в Україні. В Законі України «Про туризм» держава визначає туризм як одну з пріоритетних сфер розвитку національної культури й економіки. Таке визначення стало досить актуальним після того, як набув популярності етнотуризм як один з напрямків культурно-пізнавального туризму. Світова практика доводить, що саме такий вид туризму здат-

ний задовольнити цілий ряд духовних потреб людини. Найбільш важливим в організації етнічного туризму є ознайомлення учасників з традиціями та культурою різних етносів.

Допитливість туриста до інших народів створює один із найбільш спонукальних туристичних мотивів, реалізація якого повною мірою уможливується у процесі відвідування етнофестивалів.

У такому контексті невід'ємною складовою процесу знайомства з культурою і звичаями іншої країни, регіону, етногрупи є етнофестивальний туризм.

Однією з ознак сучасного культурного простору України загалом є поширення етнофестивального руху, що на початку ХХІ ст., охопив міста і села. Причинами, що спровокували фестивальний «бум», стало прагнення громад поглиблювати етнокультурні здобутки та ширше презентувати мистецьку спадщину регіону.

Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення етнофестивального туризму як суспільного явища, з'ясування значення і впливу циклу фестивальних акцій на